

הלחימה בעיר מזרח-תיכונית בראייה

השוואתית - פלוג'ה כמקרה מבחן

רס"ן אבי בלוט

מבוא

בהתייחסותו לאסטרטגיית המתקפה, טען סון טסו¹ לפני כ-2,300 שנה כי "... הצבא המיטיב להילחם, גודע את תוכניות האויב. הנחות ממנו, גודע בריתות. הנחות ממנו, גודע את הצבא. הגרוע מכול - תוקף ערים בצורות."²

אפשר שדבריו של סון טסו היו נכונים לתקופתו אך כיום ההנחה הרווחת היא שלא ניתן להימנע מתקיפתן הפיזית של הערים. פרופסור ארנון סופר³ מייחס זאת לעובדה כי מתחולל תהליך עיור אינטנסיבי, בגינו הנוף הדומיננטי כיום באזורנו הוא נוף אורבני. ניתן לייחס זאת גם לעובדה שמוסדות המדינה נמצאים בערים ותפיסתם יכולה להביא להכרעת המדינה שממול.

במאה ה-20 ניתן למצוא לא מעט דוגמאות בהן מדינות לחמו באזורים אורבניים בכלל ובקסבאות בפרט, כדוגמת הגרמנים בסטלינגרד במלחה"ע השנייה,⁴ או הרוסים בגרוזני⁵ ב-1994/5 וב-1999. במחקרי שאפתי למצוא מקרה מבחן שיהיה קרוב ככל האפשר למציאות הלחימה האורבנית המתקיימת כיום בישראל, וממנו ניתן יהיה ללמוד תובנות ולקחים רלוונטיים. לכן, המקרה הנבחר חייב להיות בעל קווי דמיון ובסיס משותף לנעשה כיום בצה"ל.

¹ מכונה גם סון דזה. סון דזה, **אמנות המלחמה, וכיצד להימנע ממנה**, תרגום: רחביה ברמן, אופוס הוצאה לאור, תל אביב, 2001.

² ההדגשה היא שלי, א.ב., שם, עמ' 10.

³ ארנון סופר, "הפריסה העירונית המודרנית - שינוי פני המערכה", מתוך: **מערכות**, גל' 384, משרד הביטחון ההוצאה לאור, תל אביב, יולי, 2002.

⁴ אנטוני ביורר, **סטלינגרד**, תרגום מאנגלית כרמית גיא, הוצאת ספרים יבנה, ירושלים, 2000.

⁵ יגיל הנקין, **נצח או שניעלם**, הוצאת **מערכות**/משרד הביטחון, תל אביב, 2007.

למה לא אלג'יר?

ייתכן שהדוגמה הבולטת ביותר, היא לחימתם של הצרפתים באלג'יר בין השנים 1954-1962. לכאורה מדובר בדוגמה קלאסית לאותה השוואה מבוקשת, ואף ישנם חוקרים כדוגמת Anton Menning⁶ שאכן השתמשו בדוגמה הזו ללימוד הלחימה נגד חתרנות בראייה עכשווית. הצרפתים, שהיו הישות המדינית, התמודדו עם אנשי ה־FLN האלג'יראים, שביקשו לקבל עצמאות, בשטחים הפתוחים ובשטחים האורבניים, ולבסוף עיקר לחימתם התכנסה לקסבה של אלג'יר. לאחר עיון רב בסוגיה, הגעתי למסקנה כי המקרה האלג'יראי אינו מקרה המבחן האופטימלי לבחינת הנושא הנידון. מסקנתי זו נובעת מהסיבות הבאות:

הפער הטכנולוגי:

ב-1954 נלחמו הצרפתים בסמטאות הקסבה באלג'יר כשכומתה אדומה לראשם, נשקם האישי בידם ותו לא. הצבאות המודרניים לוחמים כיום כשהם מצוידים במיגון אישי ובאמל"ח מגוון, המבוסס על טכנולוגיה חדישה. טכנולוגיה חדישה זו מחד, מסייעת רבות לפיזור 'ערפל הקרב' ע"י אמצעים כדוגמת האמר"ל או המזל"ט, ומאידך, היא מביאה עימה קשיים לא מועטים. ידוע שגם הצד שמנגד נהנה מאותה טכנולוגיה,⁷ עובדה היוצרת אתגרים עצומים לצבא הסדיר שנלחם מולו. ברקע העניין קיימת הבנה בסיסית שהטכנולוגיה משפיעה לא מעט על הטכניקות הקרביות ועוד יותר מכך על התרגולות. לכן, אני סבור שהשינוי העצום שחל בשדה הקרב במרחב האורבני מאז אותה תקופה, מונע ממני להתייחס למקרה אלג'יר כדוגמה רלוונטית, שממנה יוכל הקצין הישראלי של היום ללמוד.

הפער הנורמטיבי: טוהר הנשק

"החייל ישתמש בנשקו ובכוחו לביצוע המשימה בלבד, אך ורק במידה הנדרשת לכך, וישמור על צלם אנוש אף בלחימה. החייל לא ישתמש בנשקו ובכוחו כדי לפגוע בבני אדם שאינם לוחמים ובשבויים, ויעשה כל שביכולתו למנוע פגיעה בחייהם, בגופם, בכבודם וברכושם."⁸

⁶ Anton Menning, "Counterinsurgency in the Battle of the Casbah", Small Wars Journal, Vol 6, Oct. 2000.

⁷ מה גם שלוחמי הגרילה והטרור אינם מחויבים לאילוצים שונים או לסטנדרטיזציה שצבא סדיר מחויב לה.

⁸ מתוך "רוח צה"ל".

כל קשר בין התנהגות הצנחנים הצרפתים באלג'יר לבין משפט זה, הלקוח מ'רוח צה"ל', הינו מקרי בהחלט. החיילים הצרפתים הנהיגו יד קשה כנגד כל אחד שהיה לכאורה קשור ל־FLN, והדבר כלל עינויים אכזריים והוצאות להורג ללא משפט, שלא ייספרו מרוב.⁹ אליסטר הורן כתב ספר המתאר את המלחמה ולא לחינם קרא לו מלחמה פראית לשלום.¹⁰ פער נורמטיבי זה בין הצבאות משפיע על אופן הלחימה באופן ישיר. הצבא הצרפתי ביצע בעיקר פעילות אגרסיבית וכוללנית, בשונה מהלחימה הזעירה והכירורגית הנהוגה כיום בצה"ל. נקודה זו הינה קריטית והיא מונעת ממני לקחת את הלחימה באלג'יר כדוגמה רלוונטית. מאותה סיבה אני נמנע גם מלהשתמש בדוגמת מלחמת הרוסים בצי'ניה, שהרי ברגישותם של הרוסים לחיי האזרחים התמימים בצי'ניה ניתן להטיל יותר מספק קל.¹¹

למה פלוגיה?

מקרה המבחן, אותו בחרתי לנתח וממנו ללמוד, הינו לחימת המארינס האמריקני בפלוגיה בין החודשים אפריל-נובמבר 2004. כפי שאראה בהמשך, מדובר ראש לכול, בלחימה של צבא מודרני המצויד באמל"ח מערבי חדיש. שנית, להתרשמותי, הצבא האמריקני משתדל, כמדיניות, לפעול למימוש משימותיו תוך גרימת נזק סביבתי מינימלי.¹² שלישית, פלוגיה היא עיר מזרח תיכונית עתיקה שממדיה הם: לאורך, חמישה ק"מ, ולרוחב, חמישה ק"מ ומספר תושביה כ־250 אלף - נתונים קרובים מאוד לשכם מקבילתה. רביעית, האיום בפלוגיה נוצר על ידי קבוצות שונות של מתקוממים, ארגוני טרור, שבטים שונים ורשתות פשע, כאשר לכל אחת מקבוצות אלה יש תוכניות וסדר יום משלה.¹³ מצב זה דומה לנעשה כיום בשכם, שהרי גם שם פועלים מחבלים מארגונים שונים, ולכל אחד מהם אג'נדה ומאפיין ייחודי. בשורה התחתונה קיים דמיון רב בין מקרה המבחן לבין הנעשה בצה"ל

⁹ "Unfortunately for the larger French cause, the methods and results of interrogations often did not accord with the Geneva Conventions. . . Anton Menning, Ibid, p. 8.

¹⁰ אליסטר הורן, **מלחמה פראית לשלום**, תרגום: עמנואל לוטם, משרד הביטחון, ההוצאה לאור, תל אביב, 1989.

¹¹ ראה יגיל הנקין, **ננצח או שניעלם**, עמ' 290-291.

¹² זאת על אף טענותיהם של מספר דיפלומטים בריטיים לשעבר שחתמו באפריל 2004 על מכתב גלוי ובו האשימו את המרינס שעשו שימוש בנשק שאינו מתאים למשימה. דבר שהביא להרג של נשים וילדים רבים בפלוגיה, ביג ווסט, **תהילה אמיתית לא הייתה שם**, תרגום: יגאל אייל, המעבדה התפיסיתית, 2007, עמ' 162-163.

¹³ ג'ורא סגל, **תמורות ואתגרים בלחימה נגד הטרור: ישראל-אפגניסטן-עיראק**.

כיום הן בתכסית והן בתרבות (חברה פתוחה ומערבית, עידן המידע, ה"כפר" הגלובלי וכו').

"טיפש לומד מנסיונו, חכם לומד מנסיונם של אחרים" (ביסמרק)

תיאור כללי של הלחימה - אפריל 2003-דצמבר 2004¹⁴

בפלוגיה, הממוקמת במרכז עיראק, התפרץ קרב המורדים העיקרי נגד צבא ארצות הברית, שבו היו מעורבים כ-50 אלף לוחמים אמריקנים ועיראקים, שהתמודדו מול 5,000-7,000 מתקוממים מארגונים שונים. קרבות אלו תבעו את חייהם של 153 אמריקנים ואלפי עיראקים. הלחימה נמשכה 20 חודשים בין התאריכים אפריל 2003-דצמבר 2004, וניתן לחלקה לארבעה שלבים עיקריים:

שלב א': אפריל 2003-מרץ 2004:

שלב זה החל מיד לאחר מיטוט משטרו של צדאם חוסיין ועימו מיטוט מעמדם של חמישה מיליון סונים ששלטו במשך שנים רבות על 20 מיליון שיעים וכורדים. הסונים סירבו להכיר בירידת מעמדם וחברו לקבוצות חמושות של אסלאמים רדיקליים כדי לתקוף את האמריקנים. עד מהרה הפכה פלוגיה למרכז הבולט של ההתנגדות ושל המרד האלים.

ארבע יחידות אמריקניות שונות פעלו בשלב זה בעיראק, כאשר מחד האמריקנים עושים מאמץ לשקם ולפתח את העיר, ומאידך הם מיישמים טקטיקה של לחימה נגד חתרנות מול אלה המנסים לפגוע בהם. המארינס מכנים זאת בשם 'מלחמת שלושת הבלוקים' (The Three Block War), בהסבירם כי: "ברגע אחד באותו איזור עירוני, חיילינו מאכילים ומלבישים פליטים - מספקים סיוע הומניטרי; ברגע הבא מפרידים בין שתי חמולות יריבות - עורכים פעולות לשמירת השלום; ובחלק אחר של העיר, הם נלחמים קרב קטלני מאד נגד אויב נחוש. הכול באותו יום, הכול בתוך שלושה בלוקים בניינים."¹⁵

¹⁴ הנתונים מתבססים על הנכתב בספרו של בינג ווסט, **תהילה אמיתית לא הייתה כאן**.

¹⁵ גנרל צ'ארלס סי. קרולאק, המפקד ה-31 של חיל הנחתים בארה"ב,

X- File 3-35, Urban Patrolling, Quantico: Marine Corps Warfighting Lab, 2003.

תורגם ונערך ע"י יגיל הנקין, 2003.

שלב ב': מרץ-אפריל 2004:

שלב זה החל כאשר ארבעה עובדי סיוע אמריקנים נרצחו וגופותיהם הושחתו באור יום בידי המון זועם בכיכר המרכזית של העיר. חיל הנחתים כיתר את העיר וציווה כי יסגירו לידיה את מבצעי הלינץ'. אולם אז, בשל כתבה בתקשורת על ההתקפה הצפויה, שגרמה לשערורייה בינלאומית, נאמר לנחתים להפסיק את המבצע. בסיכומי של דבר, הנחתים ביצעו לחימת מצור קשה, שכללה לא מעט מבצעים נקודתיים, אך ללא הכרעה.

שלב ג': אפריל-נובמבר 2004:

בשלב זה העיר נמסרה לידיהם של גנרלים לשעבר בצבא עיראק שטענו כי ביכולתם להשליט חוק וסדר במקום. בפועל הם לא הביאו את השלום המיוחל ובמקום זאת פלוגיה החלה לייצא רצח לערים אחרות בעיראק. טרוריסט-העל אבו מוסעב א-זרקאווי הקים בעיר את מפקדתו ושלח מתאבדים למוקדים ברחבי עיראק.¹⁶

שלב ד': נובמבר-דצמבר 2004:

ההתקפה הגדולה של הנחתים שכונתה מבצע 'אל-פאג'ר' ('AL FAJAR') יצאה אל דרכה לאחר חודשיים של הכנות קדחתניות. המבצע כלל השתלטות מלאה על העיר והכרעתם של הארגונים המורדים השונים.¹⁷ האמריקנים הבינו, לאור הערכות מודיעיניות, כי המתקוממים מצפים שההתקפה תבוצע מדרום ועל כן הם החליטו להפתיע ולתקוף דווקא מהצד הצפוני. ביום הע' פחות 1 (7 בנובמבר) השלימו הכוחות את כיתור העיר ואת ההשתלטות על גשרי נהר הפרת שממערב לעיר, וביום הע' (8 בנובמבר) תקף הכוח העיקרי בסד"כ של שני צק"חים בני חמישה-שישה גדודים¹⁸ כל אחד (RCT-1, RCT-7)¹⁹ מצפון לדרום. כיבוש העיר הסתיים בתוך מספר ימים ולאחריו השקיעו האמריקנים מאמצים רבים לשיקומה. מאמצים אלה כללו סיוע הומניטרי והחזרת התושבים לבתיהם. המאורע שסיכם שלב זה בהצלחה, היו הבחירות בעיר שנערכו ב-30 בינואר 2005.

¹⁶ מצב זה המתואר דומה לדינמיקה של שכס לפני ואחרי מבצע "חומת מגן".

¹⁷ "The Marines were again ordered to seize Fallujah", בשפת המקור בספר.

¹⁸ הגדודים היו מגוונים, חי"ר, חירמ"כ, שריון והנדסה, ובצק"חים שולבו ככונה תחילה אף גדודים עיראקיים שאומנו ע"י האמריקנים.

¹⁹ Regiment Combat Team, יש לציין כי בהתקפה השתתפו גם צק"חים המכונים BCT, Brigade Combat Team

צה"ל וצבא ארה"ב - הדומה והשונה:

כאשר בוחנים נושא מסוים כדוגמת הלחימה האורבנית ומשווים בין צה"ל לצבאות אחרים בעולם, קיימת חובה ראשונית לערוך השוואה בסיסית וכללית בין הצבאות. כל צבא בעולם פועל על רקע שונה ולמען מטרות אחרות. הבנת הרקע הכללי מהווה פלטפורמה הכרחית שעל בסיסה ניתן להבין את ההבדלים הקיימים בין הצבאות שנבחרו לדיון.

צה"ל וצבא ארה"ב הינם שני צבאות מערביים ומודרניים, המקיימים שיתוף פעולה פורה, ועל כן לא מפתיעה העובדה שקיים דמיון רב ביניהם. עם זאת, חשוב לזכור כי קיימים גם לא מעט הבדלים עקרוניים בין הצבאות. להלן הדומה והשונה הרלוונטיים לדיון:

הדומה בין הצבאות:

טכנולוגיה - נראה כי אין פערים מהותיים בין צה"ל לצבא ארה"ב בהקשר הטכנולוגי. שני הצבאות מסתמכים על אמל"ח מערבי מודרני. מעבר לכך, חשוב לזכור כי מתקיים שיתוף פעולה בין הצבאות, המתבטא הן בשיתוף ידע והן בקניית ובמכירת אמל"ח.

למידה משותפת - צה"ל וצבא ארה"ב מקיימים מזה שנים למידה משותפת, בדגש על כל הקשור לחימה אורבנית. למידה זו מתבטאת במספר אפיקים. ראשית, נציג של צה"ל נמצא במפקדת המארינס בקוונטיקו,²⁰ ונציג של המארינס בישראל; שנית, מספר פעמים בשנה מתקיימים מפגשים בין נציגי צה"ל ומקביליהם בצבא ארה"ב; ושלישית, מאמרים רבים מתפרסמים בכתבי העת האחד של השני. בקריאת החומרים האמריקניים ניתן להיתקל בלא מעט תכנים שלגביהם מצוין שהם נלמדו מלקחי הצבא הישראלי.

מניעת נזק סביבתי - ניתן אמנם להתווכח על מידת ההצלחה של הצבאות בנושא זה, אך להבנתי לא ניתן להתווכח עם העובדה כי הן צה"ל והן צבא ארה"ב חרתו על דגליהם להימנע ככל האפשר מפגיעה בחפים מפשע. חשוב לציין כי איני נוגע במניעים של הצבאות, וייתכן כי צבא אחד יימנע מנזק סביבתי רק כדי לא לפגוע בלגיטימציה הפעולה שלו, ואילו האחר יימנע מתוך אמונה כי מדובר במעשה שאיננו מוסרי. בכל אופן הן צה"ל והן הצבא האמריקאי, בשונה מהצרפתים באלג'יר ומהרוסים בצ'צ'ניה, ניסו ומנסים להימנע עד כמה שניתן מגרימת נזק סביבתי.

²⁰ נציג זה מצטרף לנספחי צה"ל השונים הפזורים בחלקים אחרים של צבא ארה"ב.

השונה בין הצבאות:

צבא משלוח גנרי אל מול צבא הגנה מתמחה: האמריקנים, בשונה מהישראלים, לא "נלחמים על הבית" בביתם. את מלחמותיהם הם מנהלים מול הקמים כנגדם במקומות שונים על פני הגלובוס. בעשור האחרון נלחמו הכוחות האמריקנים בסומליה, באפגניסטן ובעיראק, ובעוד שנה הם יכולים למצוא את עצמם באיראן. מיותר לציין כי לכל מקום יש את המאפיינים המיוחדים אותו, ואין ארץ אחת הזוהה לחברתה. הדרך שבה האמריקאים מתמודדים עם בעיה זו, היא על ידי מתן כשירותים בסיסיות לכוחותיהם וביצוע אימונים ייעודיים לקראת הגעתם לחבל ארץ מסוים.

Scott A Cuomo²¹ מבקר שיטה זו וטוען כי הצבא האמריקני לא מכשיר את מפקדיו ל"לחימה לא סדירה"²² כהגדרתו. הוא מציג טבלאות שמהן עולה שהצבא האמריקאי משקיע בקורס מ"כים בלימוד ה"לחימה הלא סדירה" 33 מתוך 1,534 שעות, ובקורס קצינים 70 מתוך 730 שעות לימוד. לדידו על הצבא האמריקני לכתוב באופן מידי דוקטרינה המיועדת ל"לחימה לא סדירה", ולהכשיר את החיילים והמפקדים ללחימה במתארים מורכבים אלה. מדבריו עולה, כי הצבא האמריקני בכוונת מכוון, מתוך ראייה שעליו להיות מוכן לכלל המתארים, מכשיר את הצבא רק לכשירות הבסיסית המהווה את המכנה המשותף לכולם.

צה"ל לעומתו, הוא צבא מתמחה. מזה אלפי שנים, מאז שנכנס יהושע בן נון לארץ ישראל אנו נלחמים מול הקמים עלינו בגבולות המדינה. ב־60 השנים האחרונות נדרשנו להילחם בין שני גבולות ברורים, מהחרמון בצפון ועד למרחב סיני בדרום. לאור זאת, צה"ל יכול לבנות יחידות המתמחות במרחבים השונים בין אם הם פתוחים ובין אם הם בנויים, וכך הוא אכן עושה. הבדל זה שבין צה"ל לצבא ארה"ב הינו חשוב ע"מ להבין מדוע לאמריקנים אין חומר תורתי רב שקשור ללחימה בקסבאות.

"לאמריקנים מותר": ציינתי קודם כי הן האמריקנים והן הישראלים מנסים ככל האפשר למנוע נזק סביבתי ופגיעה בחפים מפשע, עם זאת יש הבדל בהתייחסות של הצבאות לנושא. צה"ל זהיר מאוד בנושא זה הן מתוך הבנה כי אין זה מוסרי לפגוע בחפים מפשע, אך גם מתוך הבנת תלותה של ישראל בקהילה הבינלאומית. ישראל כאומה קטנה תתקשה מאוד לפעול מבצעת בערים הפלסטינאיות מבלי לזכות

²¹ "Marine Corps Gazette, July 2007. Scott A Cuomo, "Will We Be Prepared For What's Next

²² "Irregular Warfare", במושג זה כולל Cuomo לחימה בעצמות נמוכה ולחימה כנגד גרילה/ חתרנות, בדגש על גרילה עירונית.

בלגיטימציה הבינלאומית לפעולותיה. ארה"ב שונה ממנה, בהיותה מעצמה בעלת זכות וטו באו"ם.

כאשר האמריקנים פועלים באזורים מורכבים שיש בהם אוכלוסייה אזרחית, הם פועלים אל מול המשימה תוך ניסיון להימנע מפגיעה בחפים מפשע. חששם מביקורת ציבורית בינלאומית איננה ישירה, אלא עקיפה. אין הם חוששים שהקהילה הבינלאומית תעצור את פעולתם, אלא שבביקורתה היא תשפיע על דעת הקהל בארה"ב, דבר שיפגע בלגיטימציה הפנימית שלהם להילחם.

כך ניתן לראות לדוגמה שהאמריקנים לא היססו לפגוע במסגדים בפלוגיה מבלי לחשוש מהתגובות בעולם. "המודיעין זיהה ש-33 מתוך 72 המסגדים בפלוגיה משמשים את המתקוממים ואת ארגוני הטרור לפגישותיהם, לתכנון פעולותיהם, לאחסנת אמל"ח מסוגים שונים, לחקירות ולעינויים של קורבנות חטיפה, ולמשפטים בלתי חוקיים ברוח האיסלאם לפי הלכות השריעה."²³ במהלך ההתקפות האמריקניות מסגדים אלה הושמדו - רובם ככולם.²⁴

אופן השילוביות והשת"פ: בצה"ל, החטיבה היא הרמה האחראית על בניין הכוח של המסגרת לרוב החד-חילית,²⁵ והאוגדה היא הרמה הראשונה שמאגדת תחתה מספר חטיבות מהחילות השונים. לעומת זאת, במרינס, שהיא הרלוונטית במקרה המבחן, הגדוד הוא הרמה הרלוונטית ביותר בבנין הכוח החד-חילי, והבריגדה או הרגימנט,²⁶ הם הרמה שמאגדת תחתה מספר גדודים מהחילות השונים.

הבדל נוסף, קשור לעובדה כי מעבר לזרוע האוויר האמריקני (Air Force), המיועדת למשימות אסטרטגיות, למרינס יש אוויריה (Aviation) משלו, הכוללת מטוסים ומסוקים לקרב ולסער. כתוצאה ממבנה ייחודי זה, יש למרינס גמישות הפעלה מלאה של כוחותיו. לשם המחשה נוכל למצוא מקרים רבים בהם הוכפפו מטוסי קרב לכוח פלוגתי במרינס.²⁷ "נקודה חשובה שראויה לציון הינה כי לבנת הלחימה במרינס הינה

²³ גיורא סגל, **תמורות ואתגרים בלחימה נגד הטרור: ישראל-אפגניסטן-עיראק**, עמ' 4.

²⁴ ראוי לציון כי עפ"י תקנות האג לשמירה על נכסי תרבות אין מניעה לפגוע במסגדים שמהווים תשתית לטרור.

²⁵ פרט לחטיבות השריון שלכל אחת מהן גדוד הנדסה.

²⁶ הרגימנט מתורגם כאגד ע"פ המילון למונחי תו"ל 1-348.

²⁷ במרינס מוצבים צוותים לסיוע אווירי בפלוגות ובגדודים ותפקידם לעבוד מול הכוח האווירי שמוקצה. צוותים אלו מורכבים מאנשי צוות אוויר שעושים תפקידי רוחב בקרב כוחות היבשה. עובדה זו ממחישה את רמת השת"פ שקיימת שם.

הפלוגה שמקבלת את כל אמצעי הסיוע ועובדת כמעט באופן עצמאי.²⁸ בצה"ל המצב הוא שונה ולכוחות היבשה אין כוח אווירי משלהם ועל כן ההקצאה תיעשה ע"י אגף המבצעים. הקצאה זו של הכוח האווירי תיעשה לרוב לרמות הפיקוד והאוגדה ולא נמוך מכך.

האיזון בין הלחימה בחתימה גבוהה לנמוכה: הן צה"ל והן המרינס פועלים בשני סוגי החתימה. עם זאת, ניתן לומר כי האיזון בין שני סוגי לחימה אלה הוא שונה. כאשר בוחנים את אחוז הפעילות בחתימה גבוהה לעומת זו הנמוכה רואים כי במרינס הוא גבוה בהשוואה לנעשה בצה"ל. "היה זה הליך רגיל לפתוח כל יום בסיוורים כאשר העיר ערה, פעילה ובוחשת. ככל שיותר תושבים רואים את המרינס מסתובבים כך טוב יותר."²⁹ גישה זו קשורה לדוקטרינה ותיקה של האמריקנים נגד חתרנות, לפיה הנוכחות של הצבא מקנה ביטחון. לדידם חיוני לפעול באופן שיראו שאתה בשטח ולא מפחד.

המרינס מדגישים מאוד את הפטרול, וטכניקה זו מהווה נושא מרכזי בדוקטרינה האמריקנית הנוגעת ללחימה בשטחים אורבאניים. בניסויי מעבדה שנערכו ע"י המרינס בשנת 2003,³⁰ הם מפרטים בהרחבה את סוגי הפטרול השונים, את עקרונות ההפעלה ואת השיקולים השונים, המשפיעים על התכנון ועל הביצוע.³¹

בנוסף לכך, ניתן לראות כי האמריקנים יעדיפו עוצמת אש גבוהה גם אם הדבר יגרום לכך שהם יהיו מטרה גדולה יותר לאויב. "בסביבה רוויה באיומים הצורך לרכז אש נגד מטרה גובר לעיתים קרובות על החשש ליפול למארב [כלומר, לעיתים יש צורך לרכז את הכוח לצורך השגת אש מקסימלית, גם אם זה אומר ליצור מטרה גדולה יותר]."³² מדברים אלה ניתן לראות את נטייתם של האמריקנים להעדיף "להגביה" את החתימה וזאת כדי להגדיל את עוצמת האש.

המח"ט כראש עיר: "דרינקווין ניסה דרכי שכנוע פוליטיים והטבות מוניציפאליות,

²⁸ אבי דהן, "פרויקט הלחימה בשטח עירוני (mout)", מחץ, גליון 5, מרץ 2001, עמ' 43.

²⁹ בינג ווסט, שם, עמ' 85.

³⁰ X-File 3-35, Urban Patrolling, Quantico: Marine Corps Warfighting Lab, 2003, תורגם ונערך ע"י יגיל הנקין 2003.

³¹ להרחבה ניתן לעיין ב-, Arthur A. Durante, "Infantry Doctrine For Dismounted Patrolling", Infantry, July-August, 2007.

³² X-File 3-35, Urban Patrolling, Quantico: Marine Corps Warfighting Lab, 2003, תורגם ונערך ע"י יגיל הנקין 2003, עמ' 8.

אבל לבסוף זה הגיע לרגע הכואב של הפעלת שרירים...³³ דרינקווין הוא מג"ד צנחנים מהארמי, והוא, ובעיקר מפקד החטיבה, מתפקדים כמעין ראשי ערים. יש אומנם ראש עיר רשמי מהקואליציה העיראקית, אך דה-פקטו קציני הצבא האמריקני ממנים ומפטרים קציני משטרה, מקיימים ישיבות עם מנהיגי העדה והאימאמים כעניין שבשגרה ודואגים לנושאים מוניציפאליים רבים אחרים. כפי שצינתי קודם, המרינס קוראים לעיסוק זה "מלחמת שלושת הבלוקים".³⁴ לעומת זאת, מח"ט הגזרה בצה"ל אומנם מעורב בנעשה בעיר מבחינה מוניציפאלית, אך הוא לא בעל אחריות או סמכויות נרחבות כל כך בתחום.

השימוש בלוחמה פסיכולוגית: "המחלקה שהוקצתה לאבטחה בפיקודו של סג"ם לוקס וולש צעדה באיטיות ובהירות לתוך כיכר השוק, כאשר הרמקולים משמיעים בערבית ובעוצמה מונוטונית: 'תודה לכם על שהסגרתם את המתקוממים. אל תתנו להם לגרום לכם לפחד.'³⁵ דוגמאות מעין אלה ניתן למצוא כמעט בכל פעילות שבוצעה ע"י המרינס. צוותי הלוחמה הפסיכולוגית ליוו את הכוחות הלוחמים באופן תדיר, והשתמשו בדרכים שונות כדי להגביר את המאמץ בתחום זה. רון שליפר טוען כי בהגדרה רחבה ניתן להגדיר את הלוחמה הפסיכולוגית ככלל "הפעולות הלא-אלימות שאותן נוקטים הצדדים בעת לחימה, כדי לסייע למדינה להשיג את יעדיה".³⁶

בספרו מדגיש שליפר את המיסוד הרב שקיים בצבא האמריקני ואת מקצועיותם בתחום זה. לדוגמה, הצבא האמריקאי פרסם תורת לחימה סדורה FM 46-1-Public Affairs, שבה מפורטות הדרכים שעל הצבא לנקוט במגעיו עם התקשורת, על בסיס לקחים ממלחמת וייטנאם. בנוסף לכך הוציא הצבא האמריקני ספר הדרכה FM 3-13, המדגיש את החשיבות העליונה שיש למידע בלוחמה המודרנית, ומציג את התשתית הרעיונית לאופן השימוש בו באסטרטגיה של ארצות הברית.³⁷ צה"ל, על אף העובדה שגם הוא משתמש בלוחמה פסיכולוגית, רחוק עדיין מרחק רב מהכמות ומהאיכות שבהן צבא ארה"ב משתמש בה.

³³ בינג ווסט, שם, עמ' 51.

³⁴ ראה הערה 15.

³⁵ בינג ווסט, שם, עמ' 129.

³⁶ רון שליפר, **לוחמה פסיכולוגית**, הוצאת מערכות / משרד הביטחון, תל אביב, 2007, עמ' 15.

³⁷ שם, עמ' 20-21.

לקיחת סיכונים: כל צבא לוקח סיכונים, ובכל צבא נדרשים החיילים לחרף את חייהם כאשר הדבר נדרש להגנת ארצם. עם זאת, ניתן עדיין לזהות הבדלים בין צבאות באשר למידת לקיחת הסיכונים במהלך הלחימה. כדוגמה להמחשת הרעיון, ניתן לקחת את המצב שבו מבוקש החשוד כחמוש נמצא בתוך מבנה רגיל. הנטייה בצה"ל תהיה לרוב לבצע טכניקה של 'סיר לחץ', שתכלול דרדור אמצעים, וזאת כדי לא לסכן את חי החיילים. בצבא האמריקני, לעומת זאת, הנטייה תהיה לבצע טכניקת כניסה לבית באש. "קרוטשר צעד ליד בית כשערמה של רקטות עטופות בניילון נפלו מהגג אל הארץ. הוא פרץ את הדלת ובמרכז החדר מצא RPG על הרצפה ואדם מסתתר מאחורי ספה."³⁸ בצה"ל במצב דומה, אני מניח שהיו מכתירים את הבית ומבצעים 'סיר לחץ'.

ניתן לראות הבדל זה גם בהקשר של ביצוע הפעילות בחתימה גבוהה. הצבא האמריקני נוטה לקחת סיכונים גדולים יותר מתוך אמונה כי בכך הוא מגביר את אפקטיביות הפעולה שלו. לעניות דעתי, הבדל זה טמון ברגישות היתר שקיימת בישראל לחיי החיילים, שהיא כל כך גבוהה עד כי הכאב על אובדן חייל בישראל גדול מהכאב על אובדן אזרח.³⁹

השימוש בכוחות העיראקיים: לאחר כיבוש עיראק הקים הצבא האמריקני מחדש את הצבא העיראקי ואימן אותו, כחלק מהתהליך המובנה של העברה הדרגתית של ניהול ענייני המדינה לשלטון המקומי. את ההתקפה הגדולה בנובמבר 2004 ערכו האמריקנים תוך שימוש בכשמונה גדודים עיראקיים ששולבו בתוך הצק"חים השונים. האמריקנים ראו בשילובם חשיבות עליונה וזאת מתוך הבנה כי בסופו של דבר האחראיות לניהול העיר תעבור לידיהם, והיה צורך לטעת בקרבם תחושת אחראיות וביטחון עצמי שביכולתם לבצע זאת. לעומת זאת, צה"ל פועל כיום על בסיס כוחותיו- הוא ללא שיתוף פעולה מבצעי עם כוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית.⁴⁰

הקסבה בתורת הלחימה האמריקנית

בתו"ל של הצבא האמריקני בכלל ובמרינס בפרט לא קיימת התייחסות ישירה הנוגעת בלחימה בקסבאות. הצבא האמריקני מתייחס לתווך התת־קרקעי הן ביחס

³⁸ בינג ווסט, **שם**, עמ' 93.

³⁹ נקודה זו קשורה גם כן לעובדה שצה"ל הוא 'צבא העם' לעומת צבא ארה"ב, שהוא צבא מקצועי.

⁴⁰ שיתוף כוחות מקומיים הוא קריטי לעם כובש כדוגמת האמריקנים והבריטים, וניתן לראות זאת הן בדוקטרינה הבריטית שהאמריקנים הושפעו ממנה, והן ב־FM-3-24 האמריקני.

לשטחים הפתוחים, לאור לקחי מלחמת וייטנאם, והן ביחס לשטח הבנוי. במאמר זה איני מתכוון לעסוק בנושא המחילות, ולכן אמקד את דבריי ביחס לתווך התת-קרקעי באזורים האורבאניים. להבנתי, למרות שהאמריקנים לא כותבים באופן מפורש על הקסבאות, ניתן להשליך לא מעט תובנות לתחום זה לאור כתיבתם על התווך התת-קרקעי באזורים האורבאניים.

המקורות האמריקנים העוסקים בתחום זה הם: חוברות ה-FM, המקבילה לספרי התו"ל של צה"ל כדוגמת תורת הקרב; ודיווחים על ניסויי המעבדה של המרינס כפי שנערכו בשנת 2003.

ה-FM - חוברות התו"ל של צבא ארה"ב:

לאמריקנים יש חומר תורתי הנוגע לתו"ל כללי בכמות גדולה מזו הקיימת בישראל, וחשוב להבין כי בהקשר זה יש הבדלי תרבות בין צה"ל לצבא האמריקני. בישראל אין זה נדיר למצוא ספרי תו"ל ייחודיים שנכתבו ע"י חטיבה זו או אחרת. לעומת זאת, האמריקנים מקפידים בקנאות שהחומר התורתי ייכתב לכולם ובמקום אחד בלבד. בנוסף לכך, האמריקנים מקפידים שכל חייל יכיר בצורה טובה את הכתוב בחוברות אלה.

ציינתי קודם שהצבא האמריקני הוא צבא המתבסס על כשירויות גנריות, לכן אין זה מפתיע כי החוברות נוגעות בלחימה האורבאנית באופן כללי מבלי לגעת באזורים בנויים מורכבים באופן מיוחד, כדוגמת הקסבאות. חשוב לציין כי אפילו בצה"ל על אף היותו צבא מתמחה, אין התייחסות מיוחדת לתרגולות ולטכניקות הקרביות בתווך התת-קרקעי בכלל ובקסבאות בפרט.

בחוברות התו"ל האמריקניות נמצא התייחסות לכך שקיים תווך תת-קרקעי, ומתוכן ניתן להבין כי קיימים שלושה איומים: האחד, מהמישור האופקי; השני, מממד הגובה; והשלישי, מממד העומק. עם זאת, לא נמצא התייחסות הנוגעת באופן הטיפול באותו ממד תת-קרקעי ברמת הטכניקות הקרביות.

ניסויי המעבדה של המרינס:

הפטרולים בשטח העירוני:

ביחס לנושא זה חוזרת ועולה התובנה כי קיים צורך אקוטי להתייחס אל המרחב האורבאני כאל **מרחב תלת-ממדי**. "מרחב הלחימה העירוני התלת-ממדי (על הקרקע, מעליה ומתחתיה, קרי: בניינים וצנרת), דורש דרישות מיוחדות ממפקדי יחידות

קטנות, דרישות התובעות אימון מיוחד וממוקד.⁴¹ נראה כי כוחות המרינס, לאחר שהתנסו בשטח ובמעבדה, הבינו כי ההכשרות הבסיסיות אותן עברו בקורסים השונים אינן מספיקות כדי להיות מוכנים לאתגרים שאותם מזמן שדה הקרב המורכב.

סיוע הדדי:

במרחב הלחימה האורבאני יש צורך לשמור בכל עת על סיוע הדדי - קרי, כוח הלם זמין ואבטחה באש של כוח אחר (קלעים, צלפים וכד'). המרינס מכנים את המרחב האורבאני '**ואדי עירוני**', וזאת כדי להמחיש את מורכבות השטח שבדומה לוואדי, הוא עמוק, מפותל ובעל הסתרים רבים.

דרישות למשימות מיוחדות:

המרינס מציינים כי נדרש לבנות את הפטרול בהתאם לדרישות המבצע הספציפי, והם מונים את כלל הכוחות המיוחדים אותם נדרש לצרף לכוח הלוחם. לענייננו, קרי, לטובת התנועה בתווך התת־קרקעי, ניתן לציין מתוך הרשימה את **הכלבים לגילוי חנ"ם ומפעיליהם, ואת אנשי היחס"פ**.

אימון לקראת משימה:

המרינס מציינים כי לקראת כל משימה יש לבצע אימון מתאים, ובמידה ויש משימה לנוע בצינורות ביוב, או אז את התרגולות יש לבנות בהתאם. שוב נראה כי קיימת הבנה ביחס ללחימה במתארים ייחודיים ומורכבים בשטח האורבאני.

שליטה וניווט בתווך התת־קרקעי:

"פעולות במנהרות ובצינורות מייצגים אתגרי ניווט ייחודיים."⁴² כיצד אם כן התמודדו המרינס עם אתגר זה? ראשית, יש לבצע פשיטה לצורכי מודיעין ולהשיג את **המפות המספקות את מתווה הצנרת**. מפות כאלה יימצאו לרוב במחלקת הביוב העירונית.⁴³ המידע חייב לכלול את כיווני הצנרת ואת המרחקים בין פתחי התחזוקה. אם גודל

⁴¹ X-File 3-35, Urban Patrolling, Quantico: Marine Corps Warfighting Lab, 2003, תורגם ונערך ע"י יגיל הנקין 2003.

⁴² שם, עמ' 8.

⁴³ הרוסים עשו שימוש במערכות הניקוז של העיר גרוזני, אך לא מיצו את דרך הפעילות בשל העדר מפות. "הרוסים לא החזיקו במפות של מערכת הניקוז והפרוזדורים התת־קרקעיים, והיו צריכים לגשש בזהירות כדי ללמוד את מבנה המערכת..." יגיל הנקין, **נצח או שניעלם**, עמ' 284.

הצנרת מספיק למעבר אדם, **שיטת הניווט מתבצעת בעזרת מצפן, ספירת צעדים ולעיתים אף שימוש בחבלים למדידת מרחק**. מיותר לציין כי במקומות שבהם ההליכה מוגבלת יש צורך לחשב באופן אחר את המרחקים.

שיטת הצמדים:

המרינס קבעו כי לצורכי סיוע הדדי ואבטחה יפעלו החיילים תמיד בצמדים. שיטה זו אמורה לתת מענה גם לתנועה במקומות מוגבלים כדוגמת צנרת ביוב.

תכנון הגנה עירונית:

המרינס מציינים כי על המפקד לתכנן ולנתח את דרכי הגישה הסבירות ולבחון באיזה מפלס הם קיימים - מעל גובה הרחוב, בגובה הרחוב או מתחתיו. בנוסף, הם מציינים כי על המפקד לתכנן נתיבי תנועה מוסתרים ומוגנים לכוחותינו, כדוגמת **מנהרות תת-קרקעיות וצינורות ביוב ריקים**. כך יוכלו הלוחמים לעבור בין עמדותיהם באופן נסתר ומוגן.

התמודדות עם הריח והגזים הרעילים:

המרינס היו מודעים לבעיית הריח בצינורות הביוב, כמו גם לבעיית פליטת הגזים הרעילים המשתחררים בצינורות. אי לכך הם קבעו כי **התנועה בצינורות הביוב תיעשה עם מסכות גז**.

לאור כל זאת, ניתן לומר כי בניסויי המעבדה זיהו המרינס את הצורך בלימוד נושא התוודות התת-קרקעי במרחב האורבאני - צורך שלא מקבל מענה הולם בספרי התוו"ל הקיימים. את התובנות והלקחים השונים, שעיקריהם הובאו כאן, ניתן להשליך לנושא הלחימה בקסבאות, גם אם המרינס לא משתמשים במושג באופן מפורש. בסיכום הניסויים, המרינס הציגו באופן ברור את האיום הקיים בתוודות התת-קרקעי, את האתגרים השונים שהוא מציב בפני הלוחמים וכמובן לבסוף את אופן ההתמודדות עם אתגרים אלה תוך מתן דגשים מבצעיים שונים.

הלחימה האורבאנית - הזווית האמריקנית:

הדברים שיוצגו בפרק זה מתבססים, רובם ככולם, על מהלכי הלחימה בפלוגיה, כפי שהם מתוארים בספרו של בינג ווסט,⁴⁴ ובחלקם על ניסויי המעבדה.

⁴⁴ בינג ווסט, **תהילה אמיתית לא הייתה כאן**, תרגום: יגאל אייל, תוה"ד/המעבדה התפיסיתית.

תיאור אופן הלחימה האורבאנית של המרינס בפלוגיה מחולק לשניים, מסיבות מתודולוגיות: החלק הראשון יעסוק ברמה הטקטית, שאמנם יכול לתרום לכל מפקד הנלחם בשטח בנוי, אך בכל זאת הוא מכוון בעיקר לרמות המח"ט והמג"ד; החלק השני יעסוק ברמה הטכנו־טקטית, והוא מכוון בעיקר לרמות המ"פ והמ"מ.

הרמה הטקטית

מפקד הבריגדה (החטיבה) והבטליון (הגדוד) בשטח הבנוי:

הכנת העיר לפעולה, היא המשימה המרכזית של המח"ט והמג"ד, ובה משקיע דרג זה את מרב המשאבים העומדים לרשותו. הכנה זו כוללת מספר שלבים שבחלקם דומים לנעשה בצה"ל ובחלקם שונים. את ההבדלים ניתן להבין על רקע ההשוואה בין הצבא האמריקני לצה"ל שהוצגה קודם לכן.

שלבי הכנת העיר לפעולה:

שלב התכנון: תכנון פרטני של המבצע שאמור להתרחש לאור המידע הקיים, תוך מאמץ מתמיד לשפר את המודיעין לקראת המבצע. את מבצע 'אל פג'אר' (AL' FAJAR) תכננו האמריקנים במשך החודשים ספטמבר-אוקטובר, ולאור הבנתם כי האויב נערך לכיוון דרום, הם החליטו להפתיע ולהגיע דווקא מהצפון.

שיפור המודיעין: תוך כדי התכנון המרינס ערכו מבצעי יירוט ומחטפי 'לשון רבים, כדי לשפר את המודיעין. האמריקנים מעידים על כך שהם נסמכים על חומר רב שנלמד מצה"ל בנושא זה, לאור ניסיונו המבצעי הרב באיו"ש. הם שמים דגש מרכזי על המידע היומינטי, אם כי הם פועלים גם בתחומי הסיגנט והוויזנט. התייחסות ספציפית ניתנת על ידם גם ללימוד האקלים התרבותי הקשור למקום שבו הם פועלים.

לוחמה פסיכולוגית: כפי שציינתי קודם, האמריקנים משתמשים בתחום זה באופן מסיבי ואיכותי, והוא מלווה את כלל השלבים לקראת הפעולה ובמהלכה. בשלב זה ההתמקדות תהיה ביצירת סכסוכים בין פלגי הטרור השונים שנמצאים בעיר. תוצאה זו מושגת ע"י האמריקנים באמצעים שונים שאין זה המקום לפרטם.

אימונים והצטיידות: במקביל לכל השלבים שמונו עד כה מבצעים הכוחות אימונים ייעודיים והצטיידות לאור המשימה שקיבלו.

עיצוב מרחב הלחימה: סמוך יותר למועד הפעולה נוהגים האמריקנים להגביר את מבצעי האיסוף ולהתחיל בשלב של השמדת מטרות מהאוויר. חשוב לציין כי שלב זה לא נערך רק לקראת מבצע גדול כמו 'אל פג'אר', אלא גם לקראת פעולות

נקודתיות הדומות לאלה המבוצעות מדי לילה באיו"ש. הימצאות הכוח האווירי בתוך המרינס מקנה גמישות הפעלה וממילא מיצוי טוב יותר של יכולותיו. במסגרת השמדת המטרות לא יהססו האמריקנים לפגוע במסגד ובתנאי שיהיה מידע על היותו תשתית לטרור.

הכנת התשתית הלוגיסטית למבצע: האמריקנים פעלו בפלוגיה ע"פ התפיסה של הלוגיסטיקה המרחבית. לאור לקחים שנלמדו לאחר ההתקפה על פלוגיה באפריל 2004, הם הגו את שיטת 'בניית הר הברזלי' ("Building the Iron Mountain").⁴⁵ באפריל 2004 התגלו קשיים רבים להכניס אספקה לכוחות בעקבות התקפות חוזרות ונשנות של ארגוני הטרור על קווי האספקה. "ההנחיה הלוגיסטית למבצע 'אל פג'אר', הייתה להחזיק לפני תחילת הלחימה מלאי לוגיסטי... בכל בסיס לוגיסטי קדמי ל-15 יום מעל מה שנדרש בתכנון המבצע. 'הר הברזלי' צמצם למינימום את הצורך להניע שיירות אספקה אל הכוחות בצירי התנועה המסוכנים."⁴⁶

מבצעי אינפורמציה: שלב זה התקיים בעיקר לקראת המבצעים הגדולים ובעזרתם הצליחו האמריקנים לשכנע את האזרחים לעזוב את העיר טרם הלחימה. "המתכננים הצבאיים העריכו שכאשר אוכלוסיית פלוגיה תדע שההסתערות בדרך, מבועתת מההפצצות היומיות של הבתים הבטוחים של הטרוריסטים, תרד מ-280,000 לכ-30,000.⁴⁷ בפועל, ההערכות מדברות על כך שכאשר החל השלב השלישי של המבצע, שלב הלחימה בפועל, נשארו בפלוגיה פחות מ-500 תושבים!⁴⁸ פינוי זה של התושבים הפך את לחימת האמריקנים לפשוטה בהרבה.

הטיפול בתקשורת: האמריקנים הבינו את החשיבות האסטרטגית בצורך להיות מובילי הגל התקשורתי. לאור זאת, הם קיבלו את כתבי הערוצים השונים בזרועות פתוחות ושיבצו אותם במשימות השונות יחד עם הכוחות הלוחמים. בכל פעם שהותקפה מטרה איכותית מסוימת, הצבא הכין מבעוד מועד 'ערכת תקשורת' להצגתה. כך פעל הצבא אקטיבית עם התקשורת, ולא ריאקטיבית כמי שנדרש להגיב על תעמולת ארגוני הטרור.⁴⁹

⁴⁵ "Building the Iron Mountain", ג'ורא סגל, תמורות ואתגרים בלחימה נגד הטרור: ישראל-

אפגניסטן-עיראק, עמ' 7.

⁴⁶ שם, שם.

⁴⁷ בינג ווסט, שם, עמ' 254.

⁴⁸ ג'ורא סגל, שם, עמ' 8.

⁴⁹ שם, עמ' 9.

הפעלת הכוחות בלחימה

לוחמה מבוזרת ורישות שטח:

האמריקנים הם חסידים גדולים של ביזור כוחות וביצוע התקפה מכמה חזיתות (כיוונים) ובמקביל. שיטה זו מיושמת על ידם מהרמה הנמוכה של המחלקה ועד לרמות החטיבה והאוגדה. הם מודעים לבעיית השליטה הנוצרת כתוצאה מלוחמה מבוזרת, ופותרים אותה ע"י קביעת גבולות גזרה ברורים (לרוב על בסיס רחובות) וביצוע אימונים ייעודיים. שוב ניתן לראות שהאמריקנים מוכנים לקחת סיכונים ובלבד שהדבר יגביר את אפקטיביות הפעולה. תנועה דומה לכך ניתן לראות בלחימת החטיבות גולני והצנחנים בשכם במסגרת מבצע 'חומת מגן'.⁵⁰

"כדי ליצור אפקט נראה משמעותי, קולונל טאקר פיזר את כוחותיו.⁵¹ האמריקנים שאפו ליצור עם כוח קטן אפקט מרבי, וזאת להבנתם ניתן היה להשיג ע"י פיזור הכוחות. בהזדמנויות רבות מתואר כיצד כל כיתה מקבלת בית מסוים עליו היא נדרשת להשתלט, ומתוך הבית היא אחראית על איתור והשמדת מחבלים בגזרתה. כך ערכו הכוחות האמריקנים 'רישות שטח'. ראוי לציין, כי לרוב, מרמת הפלוגה ומעלה, נהגו המרינס לשלב טנקים במסגרת הלוחמה המבוזרת.

'הסדן והפטיש' ('The Anvil & the Hammer'):

"גדוד 1/2 של לוטננט קולונל גרג אולסון, ישמש כ'סדן', יחזיק את הגגות בחלק הצפוני-מערבי השולטים על שוק ג'ולאן שבעיר העתיקה, אבל איזה גדוד יניף ויכה ב'פטיש' כדי למנוע אש ידידותית, כולם יסתערו קדימה יחד.⁵² שיטת 'הסדן והפטיש' הינה מרכזית בהפעלת הכוחות של המארינס, ומיושמת בכל הרמות הטקטיות. בדוגמה שהובאה לעיל שימש גדוד אחד כ'סדן' על הגגות ועוד מספר גדודים שימשו כ'פטיש' והסתערו מאחד האגפים ביישור קו יחסי, כדי למנוע ירי דו-צדדי. בדומה לכך ניתן למצוא אין ספור דוגמאות בהן השיטה מיושמת ברמת המחלקה והכיתה.

'ניקוי החלונות והמגב' ('The Squeegee'):

"מ-10 הגדודים שבלחימה, גדוד 5/3 היה הגדוד היחיד שמשימתו מפתחת המתקפה הייתה לטהר בית-אחר-בית. המג"ד, לוטננט-קולונל פאט מאללי, קרא לטקטיקה הזאת אפקט ה'מגב'. הגדודים האחרים דחפו קדימה במהירות, כשהם עוסקים בניקוי

⁵⁰ Eyal Weizman, "Lethal Theory", 2006, <http://roundtable.kein.org/node/415>

⁵¹ בינג ווסט, שם, עמ' 167.

⁵² שם, עמ' 185.

החלונות מאבק. תפקידו של 5/3 היה לנגב אחריהם ביסודיות.⁵³ האמריקנים שאפו מחד להשתלט במהירות על נקודות מפתח בעומק העיר ומאידך לוודא שהאזור עליו הם השתלטו אכן נקי מאויב. מן המפורסמות הוא שהרוסים התקשו בכך בכיבוש העיר גרוזני, ובעקבות העובדה שלא טוהרו הבתים שעברו, נפגעו רבים מהם מפגיעות של צלפים צ'צ'נים.⁵⁴ האמריקנים פתרו את הבעיה בשיטת 'ניקוי החלונות והמגבי'. במסגרת השיטה מספר גדודים 'רצים' קדימה לנקודות שנבחרו מראש תוך ביצוע סריקה בסיסית בלבד ואחריהם נע כוח שעושה את העבודה הסיזיפית של סריקת הבתים היסודית. טקטיקה זו אגב תימצא ברמת הגדוד והחטיבה בלבד ולא ברמות נמוכות יותר.

השימוש בכטב"מ:

"הכטב"מ שמפטרל מעל העיר, שלח צילומי וידאו למפקדת החטיבה ובה נראים מוניות, טנדרים ומשאיות עושים את דרכם לרובע ג'ולאן, שם התנהל קרב."⁵⁵ השימוש בכטב"מ אצל האמריקנים דומה מאד לנעשה בצה"ל. הכטב"מ מפטרל בכל מקום שבו הוא נדרש ומעביר תמונה למפקדת החטיבה. לאור הממצאים החטיבה מעבירה מודיעין רלוונטי לכוחות הלוחמים.

השימוש במטוסים ובמסוקים:

המרינס משלבים את האווירייה באופן מסיבי בפעילות המבצעית, וממצים את יכולותיה השונות. הדבר נובע בעיקר מכך שהאווירייה הינה חלק אינטגרלי מהמרינס, וגמישות הפעלתה גבוהה. מעבר לכך, קיים הבדל נוסף בין צה"ל למרינס, הקשור באופן ההקצאה של הכוח האווירי. במרינס נוהגים להכפיף כוח אווירי, כדוגמת צמד 'אפאצ'ים', לרמות הטקטיות הנמוכות - לרוב לרמת הפלוגה. בצה"ל, אפילו במלחמה, כוח אווירי יוקצה בסיוע ישיר בלבד, ולרוב לרמות הגבוהות של

⁵³ שם, עמ' 271-272.

⁵⁴ "שיטת התקיפה הצ'צ'נית... ניצלה את העובדה שהרוסים נעו בטורים משוריינים ללא אבטחת חי"ר. דבר זה איפשר לצ'צ'נים חופש פעולה רב ותנועה כמעט חופשית... כלי הרכב הראשון והאחרון היו נפגעים מידי אר-פי-גי, והטור היה נעצר... בשלב זה היו החוליות הצ'צ'ניות נכנסות לפעולה, תוקפות את כלי הרכב בטור ואת החיילים שהיו מנסים להימלט מכלי הרכב... הצלפים היו פוגעים במפקדי הכלים, בקצינים, בנושאי מכשירי הקשר ובכל מי שהיה איום בולט לכוח התקיפה", יגיל הנקין, "צלפים בשטח עירוני: הדוגמא הצ'צ'נית", **מערכות**, גיליון 384, הוצאת מערכות, יולי 2002, עמ' 51.

⁵⁵ בינג ווסט, שם, עמ' 200.

הצק"ח ומעלה (הפעלה תעשה בסוף ע"י המ"פ אך ההקצאה תינתן לרמות הגבוהות יותר). הבדל זה משפיע רבות על זמינות הכוח האווירי בניהול הקרב ועל אופן הכשרת הלוחמים בטרם היציאה אליו.

סימון המטרות:

כדי לאתר ולסמן מטרות איכות להשתלטות או להשמדה מהאוויר השתמשו האמריקנים בסוכנים. אלה התחלקו לשתי קבוצות עיקריות כאשר האחת מנתה סוכנים עיראקיים שפעלו תחת סוכנות הביון האמריקאית ה-CIA, והאחרת כללה לוחמי 'דלתא'.⁵⁶ "שני מפעילי 'דלתא' היו בתוך השוק, כדי לסמן את החנויות שנבחרו כמטרות לפשיטה."⁵⁷

מיקום המג"ד:

"לוטננט־קולונל בראיין מקקוי נע ממקום למקום, מתעלם מהכדורים השורקים סביבו כדי להדריך את חייליו, לתאם את האש, בעודו מנסה למצוא את המפתח שישבור את המתקוממים. כמה צעדים משם, נעץ רס"ב דיוויד האואל את מבטו במג"ד כשהוא רוטן: 'לכל הרוחות, אדוני!' האואל הזהיר עוד קודם לכן את מקקוי, והמג"ד הסכים עימו שעליו להיות זהיר יותר."⁵⁸ דברים אלה מדברים בעד עצמם ומהווים ייצוג הולם להלך הרוח במרינס. המג"דים, ללא יוצא מן הכלל, ממוקמים בחזית הלחימה בשטח הבנוי.

הרמה הטכנו־טקטית - הקפטן והלוטננט בשטח הבנוי

פרק זה יעסוק ברמה הטכנו־טקטית:

- כיצד המארינס מבצעים תנועות בשטח הבנוי;
- טכניקות קרביות ותרגולות הקשורות בלחימה;
- סריקת בית ושהייה בו.

ייתכן שחלק מהתרגולות יפתיעו את הקורא הישראלי, ועל כן ראוי לציין כי כדי להבין את הרציונל שעומד מאחוריהן נדרש לחזור לפרק העוסק בהבדלים שבין הצבאות.

⁵⁶ מדובר בלוחמי דלתא מסוערים שפועלים בערים, אם באופן עצמאי ואם בעזרת סוכנים מקומיים, ותפקידם לבצע איסוף מידע יומינטי.

⁵⁷ בינג ווסט, שם, עמ' 49.

⁵⁸ שם, עמ' 149.

תנועה בשטח בנוי:

'הסיור הלווייני':

"כל אחת משלוש הכיתות נעה ברחוב נפרד, כשכמה גושי בניינים מפרידים ביניהן. הטכניקה הקרבית הזאת נקראה 'סיור לווייני', שהופעל בידי הצבא הבריטי בצפון אירלנד, כדי לאגף במהירות כל צלף שירה על הסיור שעבר בקרבתו.⁵⁹ המרינס נעים לרוב ע"פ טכניקה זו הן ברמת המחלקה, הן ברמת הפלוגה ואפילו ברמת הגדוד. הפטרול היה מרכיב מרכזי בפעולת המרינס בשטחים האורבאניים, וע"פ טכניקה זו נעו שלוש מסגרות לחימה (כיתה עד פלוגה) זו בצד זו ביישור קו יחסי ובקצב דומה. בין המסגרות הפרידו גושי בניינים, שהיו חשודים בהימצאות אויב. הרציונל שעמד מאחורי הטכניקה הזו, היה שאם אחת המסגרות תיתקל באויב, יבצעו המסגרות האחרות באופן מידי חסימות, וכך יילכדו את הצלף או את החוליה. ע"פ הטכניקה המסגרות מהוות כוחות חיפוי ועתודה האחת עבור השנייה.

התנועה הכיתתית:

המרינס מייחסים חשיבות רבה לאורגניות של הכוח, ולכן הם שואפים לא לפצל את המסגרת הכיתתית. הכיתה מורכבת משלוש חוליות בנות ארבעה חיילים כל אחת ועוד מ"כ - סה"כ 13 לוחמים. מעבר לכך נקבעים מראש צמדי קרב (פרט למ"כ) שבשום מצב לא מתפצלים. בתנועה הכיתתית בשטח הבנוי נדרש להקפיד על עומק, סיוע הדדי, קשר, אבטחה תוך התייחסות לאיום התלת מימדי וכוח כוונות.⁶⁰ הפטרול הכיתתי יאורגן למרכיבי תקיפה, אבטחה (לפנים, לעורף ולאגפים), סיוע, ופז"ש, והתנועה תתבצע באחת משתי האפשרויות הבאות:

- האחת, **שדרה כיתתית כפולה** בסד"כ של שתי כיתות, כאשר כל כיתה נעה בצד אחר של הרחוב. כל טור יחולק לחוד, לחיפוי ולאבטחת עורף ע"ב החוליות האורגניות. לדעת אנשי המרינס זו השיטה המועדפת כדי לנוע לאורך רחוב;
- האפשרות השנייה, **הטור הבודד**. במסגרתה הכוח יחולק באופן דומה לכוחות החוד החיפוי והעורף. באפשרות זו ישתמשו כאשר ירצו לנוע במהירות לאורך רחוב, וזאת תוך הבנת התורפה הקיימת בתחום האבטחה.

הפטרול:

הפטרול מהווה נדבך מרכזי בפעילות המרינס בשטח אורבאני והוא יכול להיעשות

⁵⁹ שם, עמ' 85.

⁶⁰ X-File 3-35, Urban Patrolling, p. 3-4.

- בצורה רגלית, ממונעת, ממוכנת, משורינת או מוסקת. המרינס מפרידים בין שני סוגי פטרול, כאשר המבדיל ביניהם הוא תכלית הפטרול:
- הסוג הראשון, **פטרולי אבטחה**. משימתם לסייר באזור מסוים ולאורך ציר שנבחר;
- הסוג השני, **פטרולי פשיטה**. אלה כוללים בדרך כלל תפיסה מהירה של יעד, השמדת מתקנים, או ביצוע הטעייה לאויב. פטרולי פשיטה אלו מסתיימים בנסיגה מתוכננת מיד לאחר ביצוע המשימה.⁶¹

שימוש בתווך התת־קרקעי:

"שורות שורות של מצבות ואולמות קבורה תת־קרקעיים שהשתרעו על מאות מטרים. במשך שלושה שבועות המרינס החליפו אש לאורך בית הקברות עם מתקוממים שהסתננו והתקרבו לעברם בחסות הקברים ואולמות הקבורה, יורים כמה צורות ואז נעלמים בגושי הבניינים העזובים שמעבר לבית הקברות ונבלעים בינות לאזרחים שמילאו את הרחובות."⁶² רובע ג'ולאן היה הרובע העתיק בפלוגיה ובקטע מתואר כיצד הן המתקוממים והן חיילי המרינס ניסו לנצל את התווך התת־קרקעי לתנועה נסתרת וממוגנת. בפלוגיה לא מתואר שהמתקוממים הניחו מטענים באולמות הקבורה כדי לפגוע באמריקנים, וניתן להניח כי הסיבה לכך נעוצה ברצונם להמשיך ולהשתמש בתווך התת־קרקעי לתנועות נסתרות עבור עצמם.

תנועה דרך הקירות:

"לא היה להם מספיק חומר נפץ כדי לפרוץ פתחי כניסה בקירות החיצוניים של אלפי הבתים אותם עמדו לסרוק."⁶³ המרינס שאפו לבצע תנועה דרך הקירות בדומה למה שנעשה ע"י חטיבות הצנחנים וגולני במבצע 'חומת מגן' בשכם, אך הדבר היה מותנה בכמות חומר הנפץ שהיה ברשותם ובעובי הקיר. בכל מקום שלא היה מספיק חני"ם והקיר שבו נתקלו היה עבה מדי, הם נאלצו להיכנס לבית באש דרך אחד הפתחים הקיימים.

נהיגה חשוכה:

למרינס היו נהגים שהוכשרו לבצע נהיגה חשוכה, וזו בוצעה לרוב באמצעות רכבי

⁶¹ שם, שם.

⁶² בינג ווסט, שם, עמ' 198.

⁶³ שם, עמ' 268.

ה'האמר' שהיו ברשותם.⁶⁴ "בלילה הם ביצעו פשיטות בטקטיקה אותה העדיפו: הם היו נוהגים כשפניהם צבועים, פנסי המכונית כבויים, במורד הכביש עם משקפי ראיית לילה, מציבים סולמות על החומה שהקיפה את הבית שאותו ביקשו לסרוק, חצו בריצה את החצר ופרצו לבית דרך הדלת הקדמית."⁶⁵ בשיטת נהיגה זו השתמשו המרינס בכל מקום שהחשאויות הייתה הכרחית לעמידה במשימה.

לחימה בשטח בנוי

השימוש בצלפים:

"בכל בית רביעי היה צוות צלפים של המרינס, ובכל יום הם הרגו 10 או 20 מתקוממים."⁶⁶ הפעלת הצלפים ע"י המרינס בשטח הבנוי הייתה מסיבית ביותר, ובמובנים רבים ניתן לכתוב את הצלף 'אימת המתקוממים'. הצלפים פעלו בזוגות, ברביעיות ולעיתים אף בשישיות ככוח עצמאי או בליווי כוח מאבטח. משימתם המרכזית הייתה להרוג כמה שיותר מתקוממים, בדגש על צלפי האויב. לעיתים שולבו הצלפים בפרטורל כחיפוי מהגות, ולעיתים הם היוו את הכוח העיקרי כדוגמת מבצעי פיתיון.⁶⁷

ניתן לראות שהמרינס הבינו את היתרון הגדול שמקנה הצלף דווקא דרך "תרגולת התגובה לצלף", שנהגתה כדי להתמודד עם צלף אויב. ע"פ התרגולת פטרול שנתקל בצלף אויב צריך להשיב אש, והכיתות האחרות אמורות במקביל ליצור חסימה ולמנוע אפשרות בריחה לצלף. רק לאחר בידוד אזור הפעולה יטופל הצלף נקודתית. הצלחת צלפי המרינס היא מרשימה מאוד בעיקר על רקע כישלונם המהדהד של הרוסים בלחימתם בצ'צ'ניה. יגיל הנקין במאמרו "צלפים בשטח עירוני: הדוגמה הצ'צ'נית",⁶⁸ מציג מחד, כיצד מיצו הצ'צ'נים את הצלפים שלהם בצורה מיטבית, ומאידך כיצד נכשלו הרוסים במיצוי צלפיהם-הם. צלף צ'צ'ני יחיד הצליח במקרים רבים לעכב יחידות רוסיות שלמות, וזאת בשיטות מגוונות. לעיתים הם נהגו לפגוע ברוסים בגפיים התחתונות בתקווה שיבואו לחלצם. כאשר החילוץ היה מגיע החלו

⁶⁴ ראוי לשאול בהקשר זה מדוע נמנעו האמריקנים מלהשתמש ברכבים שקטים יותר מה'האמר' כדוגמת ה'דיפנדר'. יתכן והסיבה היא כלכלית בלבד.

⁶⁵ בינג ווסט, שם, עמ' 43.

⁶⁶ שם, עמ' 177.

⁶⁷ במבצעים אלו סיור (לרוב רכוב) היה נע ברחוב בתקווה שימשוך אש, ואז היה פוגע הצלף במתקומם מנקודה שונה ונסתרת.

⁶⁸ יגיל הנקין, "צלפים בשטח עירוני: הדוגמה הצ'צ'נית", **מערכות**, גל' 384, יולי 2002.

הצלפים לפגוע בכל אותם החיילים שנכנסו לשטח ההשמדה. במקרים אחרים, חיכו הצלפים הצי'ניים שהשיירה הרוסית תעבור אותם ורק אז הם היו מתחילים לצלף ולפגוע בהם מהאגף ומהעורף. הצלפים הרוסים, לעומתם, היו ברמה נמוכה במלחמה הראשונה ב־5-1994 ועל אף הפקת הלקחים אותה ביצעו בין המלחמות, גם במלחמת 1999 מצאו הצלפים את עצמם בעמדת נחיתות. נחיתות זו נבעה כתוצאה מכך שהצלפים הרוסים, פרט לאלה שהשתייכו ליחידות המיוחדות, לא התאמנו לצליפה ייעודית בשטח אורבאני.

הלקחים המרכזיים הנלמדים מהכישלון הרוסי הם: ראשית, את הצלפים צריך לאמן לירי בשטח אורבאני; ושנית, את הצלפים צריך להפעיל ככוח עצמאי. לאור הנעשה ע"י המרינס בלחימה בפלוגיה, נראה כי לקחים אלה נלמדו בצבא האמריקני וכי הם יושמו בצורה טובה.⁶⁹

כת"מ (כוח תגובה מהיר):

"עם התמיכה של המושל, קנדי, המרינס התפזרו ברחבי העיר. קנדי מיקם את המפקדה שלו בנקודת הוריקן... הוא השאיר את הפלוגה המסייעת ככוח תגובה מהיר של הגדוד."⁷⁰ הכת"מ דומה מאוד ל"לבנה הקלה" הנהוגה בצה"ל. מדובר בכוח נייד וממוגן הממוקם בנקודה טקטית כעתודה. הפעלתו תיעשה לטובת משימות חילוץ או תגבור מאמץ הלחימה. הגדוד ישאיר לרוב פלוגה ככת"מ; הפלוגה תשאיר מחלקה; והמחלקה כיתה. יש לציין כי לרוב הכת"מ יתבסס על 'האמרים' אך אין זה מן הנמנע שהוא יתבסס על נגמ"שי 'בראדלי' או רק"ם אחר.

שימוש ב'האמרים' ובטנקים בלחימה:

המרינס לא מהססים להשתמש באש מאסיבית, וכפי שהצגתי קודם, ככלל הם יעדיפו מסת אש על פני צמצום הכוח והקטנת המטרה לאויב. במבצע 'אל פאגיר' (AL' FAJAR) נעה כל פלוגה בליווי שני טנקי 'אברהמס', כשאלה ממוצים בלחימה בעיקר לטובת ביצוע חסימות. ה'האמרים' לרוב היוו כוח תגובה מיד, ויתרונם היה בכוח

⁶⁹ "אחת השיטות שפותחו כדי להתמודד עם בעיות אלה ודומות להן, היא שיטת ה'יהלום'... שיטה זו שהיא שיטה ניסיונית של המרינס מיועדת לאפשר תנועה מאובטחת... דבר זה הינו ללא ספק מהלקחים שהפיקו האמריקנים ממלחמות צ'צ'ניה", יגיל הנקין, "יהלומים מוקשים ומעצבי אופנה", **מחץ**, גל' 6, יוני, 2001.

⁷⁰ בינג ווסט, **שם**, עמ' 83.

האש שהיה להם ובמיגון שממנו נהנו. ה'האמרי' היה ממוגן כנגד ירי קליעים והיה בעל כוח אש בדמות מקלע 0.5, שנוצל לירי על קירות דקים, ומקל"ר, שנוצל לירי לגגות כאשר זוהה מתקומם שירה משם. "כאשר הם נתקלו בקושי הם הזעיקו את ה'האמרים' עם מקלעי ה-0.5 והמקל"רים לרכך את המקום."⁷¹

ארטילריה בלחימה:

"המרנס הזעיקו את הארטילריה ואת המרגמות שלהם וטיווחו אותם 200 ו-400 מטר בחזית התקדמות פלוגת החוד."⁷² ייתכן שצה"ל, כצבא מתמחה, יכול להתגאות בחיילות האישית של לוחמיו, עם זאת, ביכולת השילוביות והשת"פ של המרנס הוא יכול להתקנא בלבד. מעבר לעובדה שהם בעלי גמישות הפעלה גבוהה, המרנס הינם בעלי מודעות גבוהה לנושא מיצוי האש בלחימה. הכוח המתמך נע לאחר שהכוח האווירי השמיד מטרות נבחרות מהאוויר, ובליוי קרוב של ירי ארטילרי. בהקשר לכך ראוי לציין, כי השטח הבנוי מאפשר קיצור של טווחי הבטיחות לעומת הלחימה בשטח הפתוח.

סריקת בית ואופן השהייה בו

'הרץ את השפן' ('Running the Rabbit'):

"מושך נשימה ארוכה, הוא בעט בדלת והסתער לתוך הטרקלין, בטכניקה קרבית שנקראה 'הרץ את השפן', שבה הלוחם הראשון-המוביל, רץ במהירות דרך החדר כדי להסיח את דעתו של האויב, בעוד הלוחם הבא אחריו מבצע את הירי."⁷³ ע"פ טכניקה זו לוחם מספר 1 לאחר מכת אש ורימונים רץ מהפתח למרכז החדר עד לקיר הנגדי, וזאת ע"מ להסיח את האויב, שקרוב לוודאי ינסה לפגוע בו. מיד אחריו ייכנס לוחם מספר 2 ויפגע באויב תוך ניצול היסח הדעת שנגרם. שוב ניתן לראות שהמרנס לא יהססו לקחת סיכונים גדולים ובלבד שאלה יובילו לשיפור האפקטיביות המבצעית. חשוב לציין כי במקרים רבים הם פועלים בתרגולת כניסה לחדר רגילה, הדומה לזו הנהוגה בצה"ל.

שימוש באקדחים כנשק משני:

לוחמי המרנס נעים כשברשותם אקדחים, והשימוש בהם נעשה בעיקר בכניסות לבתים, בסריקות חדרים ובזמן מעצור ברובה.

⁷¹ שם, עמ' 94.

⁷² שם, עמ' 267.

⁷³ שם, עמ' 292.

כניסה לבית וסריקתו:

כאשר קיים סיכון של הימצאות אויב, יבחרו המרינס לרוב להיכנס לבית תוך שימוש באש מסיבית. את הטנקים (שניים לפלוגה) הם יציבו כחסימות, יבצעו ריכוך יעדים בעזרת המקל"ר והמקלע 0.5 שנמצאים ע"ג ה'האמרים' או הרק"ם, ויציבו כיתה בחיפוי מסביב למבנה. בשלב שני הם יפרצו לבית מהפתח הראשי או מפתח אחר בעזרת סולמות, וזאת תוך שימוש ברימונים (שיושלו מכל פתח אפשרי), לבנות חבלה, אמצעי פריצה וירי נק"ל.

"במרכז הגג המכוסה בחפץ היה פתח קטן מכוסה שהוליד לחדר מדרגות. תריסר מדרגות בטון הובילו לרחבה..."⁷⁴ המרינס שאפו לבצע את הכניסות למבנים ממקומות פחות צפויים ופחות מאוימים כדוגמת כניסה מהגג. אי לכך, כאשר נקרתה בדרכם ההזדמנות לבצע תנועה מאובטחת דרך גגות הבתים, הם ניצלו אותה. התרגולת כללה תנועה באש וגלגול רימונים בחדרי המדרגות בטרם הכניסה אליהם.

באשר לסריקת הבית, ניתן לומר כי לוחמי המרינס היו מודעים לקיומם של סליקים. במהלך הסריקות ניכרת הבנתם כי האויב יכול לצוץ מכל מקום, ואפילו "מתוך הקירות".

אופן השהייה בבית רב־קומות:

"כל מחלקה התמקמה בבית, משתמשת בקומת הקרקע כמחסן אספקה. הקומה השנייה נוצלה לשינה - כשכל שק שינה של נחת צמוד לזה של חברו... הקומה השלישית המובילה לגג הבית, שימשה כמרכז מבצעים, וכללה את מפקדי הכוח ואת מפעילי הרדיו."⁷⁵ אופן השהייה נגזר מהערכת מצב המשתנה מאירוע לאירוע. עם זאת, ניתן לראות את העיקרון המוביל בשהייה. המרינס עושים הפרדה ברורה בין מתחמי המבצעים, השינה והאספקה, המתבטאת באופן ההתנהגות שמשתנה ממתחם למתחם. את הבית נוהגים המרינס לדפן בשקי חול, ובמקביל להזיז את רכוש בעלי הבית לצדדים ע"מ שאלו לא יינזקו.

ביצוע נסיגות מהבית:

טקטיקה זו של נסיגה מהבית בטרם האויב יספיק לבצע התקפת נגד, הייתה נפוצה בעיקר במבצעים הרחבים שבוצעו בפלוגיה. מניסיונם למדו האמריקנים כי ביצוע הגנה מתוך בית קבוע מולידה לא מעט תורפות שיכולות להיות מנוצלות ע"י האויב.

⁷⁴ שם, עמ' 269.

⁷⁵ שם, עמ' 175.

לכן, כאשר לא הייתה חשיבות מבצעית להישאר בבית שעליו השתלטו, הם נסוגו באופן מידני. פיתוח טקטיקה זו נשענת לא במעט על לימוד לקחי מלחמת צ'צ'ניה, במהלכה סבלו הרוסים מהתקפות הנגד הרבות של הצי'צ'נים.

הגנה ניידת:

ההגנה הקבועה בשטח האורבאני, שמשמעותה תפיסת אזור מסוים בעיר, נתפסת בקרב האמריקנים כמתאימה לנסיבות מסוימות מאוד. כאשר יש למשל שטח מפתח מסוים שתפיסתו היא קריטית, שם נכון לפעול ע"פ עקרונות ההגנה הקבועה. "אחרת, טוענת התפיסה האמריקנית החדשה, עדיפים 'מלכוד ומארב'. כשיש צורך להגן על מרחב עירוני גדול, יש צורך בניידות.⁷⁶ כאשר האמריקנים נדרשו להגן על שטח עירוני נרחב, הם העדיפו את ההגנה הניידת. זאת מתוך ההבנה כי בשהייה בעמדות קבועות רב הנזק על התועלת. הגנה ניידת זו התבטאה בכך שמיד לאחר ההשתלטות נסוג הכוח האמריקני מהבית ועבר לבית אחר או לחילופין מיקם מארב באזור הבית, כדי להפגיע את האויב המנסה לזנב בהם. במקרים אחרים מלכדו לוחמי המרינס את הבית שבו הם שהו.

המרינס בשכם - סימולציה

פרק זה יעלה **סיטואציה דמיונית**, שבה, מסיבה כזו או אחרת, נשלח לישראל כוח משלוח של המרינס ע"מ לסייע לצה"ל במשימותיו באיו"ש. מטרת הסימולציה היא להמחיש את דרך פעולתם של כוחות המרינס, וממילא לשכם את התובנות השונות שעלו בחיבור זה.

כוח המשלוח האמריקני הקצה סד"כ של חטיבה לגזרת שכם, ומשימתה לסכל ולמנוע פח"ע כנגד כוחותיה, נגד תושבי האזור והעורף הישראלי. סד"כ החטיבה כלל ארבעה גדודים בתוכם משולבים כוחות חי"ר, שריון, תותחנים והנדסה. בנוסף, הוקצו לחטיבה 20 לוחמים מכוח 'דלתא', והיא יכולה להשתמש בסיוע אווירי הכולל מסוקי תקיפה ופינוי, כמו גם מטוסי תקיפה לפי הצורך.

⁷⁶ יגיל הנקין, **הסוכנת סקאלי בשטח עירוני**, 2003, עמ' 3.

סדר הפעולות של החטיבה בכניסתה לגזרה:

תחום המודיעין:

המרינס ימקמו תצפיות מרחביות מיד עם כניסתם, וינסו ללמוד את שגרת העיר שכם. הם ישקיעו מאמץ מיוחד בלימוד האקלים התרבותי, וזאת בסיוע כוחות צה"ל והשב"כ. במקביל יישלחו סוכנים שיגויסו ע"י ה-CIA לעבודת שטח,⁷⁷ כמו גם לוחמי ידלתיא שיצאו גם הם למשימותיהם.

יתוכננו מבצעי פשיטה רבים לצורכי מודיעין וסיכול פח"ע, שיבוצעו ע"י לוחמי המרינס. לוחמים אלה לא יהססו להשתמש בתווך התת-קרקעי המצוי בקסבה ובמקומות אחרים בעיר. את הניווט הם יבצעו ע"ב המפות שמצויות במועצת העיר וע"פ תרגולת המצפן וספירת הצעדים. למרות הסיכון שקיים בתווך זה בדמות מטענים וירי אויב, המרינס ינועו שם וזאת בשל הבנתם כי התנועה תהיה בעלת אפקטיביות מבצעית.

המח"ט כראש עיר:

המח"ט יקיים פגישות מידיות עם ראש העיר ומנהיגי הדת בשכם, וימשיך לקיימן כדבר שבשגרה. בפגישות אלה הוא יבהיר להם את ציפיותיו, ויצג כיצד הוא מתכנן לתמוך בעניינים השוטפים של העיר. למח"ט יוקצה סכום מסוים לתמיכה מוניציפאלית, וזה ינוצל ע"פ סדר העדיפות שהוא יקבע.

הוצאת פטרולים:

מיד עם הגעתם, המרינס יוציאו פטרולים רגליים ורכובים לכל מקום בעיר, וזאת מתוך אמונתם שנדרש להגביר את הנוכחות כדי ליצור ביטחון. פטרולים אלה ינועו בשיטת 'הסיוור הלוויני' או בשיטה אחרת, ובלא מעט פעמים הוא יבוצע בליווי צלפים שיחפו ממקום שולט. הפטרול יתבסס לכל הפחות על רמת הכיתה, ותמיד ייקבע לטובתו כוח כת"מ (כוח תגובה מהיר) שיתבסס על 'האמרים' או על רק"ם אחר.

לוחמה פסיכולוגית:

האמריקנים ינצלו תחום זה בכל הזדמנות. בכניסתם קרוב לוודאי יחולקו כרוזים על ידם ובהם הם יעבירו את המסרים לתושבי העיר. אחת המשימות החשובות שהם יגדירו, תהיה ליצור סכסוכים בין ארגוני המחבלים השונים הפועלים בשכם.

⁷⁷ בשיתוף פעולה מלא עם השב"כ.

בהמשך, כאשר יעברו ללחימה, הם יפעלו גם דרך אמצעי התקשורת המקומיים, בעזרת רמקולים ובשאר האמצעים שאין זה המקום לפרטם.

הפעלת המשטרה הפלסטינית:

האמריקנים ימצו את הכוח המקומי עד כמה שניתן, אם במשימות עצמאיות ואם בשילוב עם כוחותיהם.

הכנת תוכנית תקיפה:

המרינס יבצעו פעולות 'כירורגיות' רבות במרחב, אך ברגע שירגישו שהפעילות אינה אפקטיבית די הצורך, הם יידרשו לעבור להתקפה נרחבת על העיר. כדי להתכונן לאותו יום הי' יהיה עליהם להכין תוכנית תקיפה מפורטת.

אימונים ייעודיים:

כל כוח שיידרש לפעול במרחב ייחודי, כדוגמת הקסבה או מחנה הפליטים בלאטה, יבצע אימונים ייעודיים מכינים. הדבר נכון הן לקראת פעילות שגרתית כפטרול והן לקראת מבצע נרחב.

לאחר מספר שבועות של פעילות שגרתית עולה מהערכות המצב, שהפעילות המבוצעת לא מספיק אפקטיבית. על אף מספר סיכולים מוצלחים, הצליחו ארגוני המחבלים להוציא שלושה פיועי התאבדות לעורף ישראל. פיועים אלה גבו את חייהם של עשרות אזרחים, והטילו צל כבד על יכולתם של המרינס לעמוד במשימתם. מעבר לכך, בתקופה האחרונה עלה מספר אירועי הירי לעבר כוחות המרינס הפועלים במרחב, והתחושה הכללית היא שהמחבלים פועלים באופן חופשי. לאור כל זאת, מחליט המח"ט, באישור מפקד כוח המשלוח, לצאת להתקפה נרחבת לכיבוש העיר שכם.

ההתקפה הגדולה:

לוחמה מבוזרת ורישות שטח:

האמריקנים יתקפו מכל החזיתות, לאור הרעיון המבצעי שייקבע על בסיס הערכת המצב. בעיית השליטה המהווה סוגיה מרכזית בלחימה מעין זו, תיפתר בעזרת קווי התקדמות וגבולות גזרה ברורים בשטח, כמו גם בעזרת מערכות שו"ב מפותחות.

השמדת יעדים מקדימה:

לפני הכניסה יפעל הכוח האווירי וישמיד מטרות שיסומנו אם ע"י סוכנים ואם ע"ב מודיעין מקדים על גבי תצ"א. בשלב הזה האמריקנים לא יהססו גם להשמיד מסגדים ובתנאי שתהיה ברשותם עדות לכך שהם קשורים לטרור. אנשי הלוי"פ יפעלו בטרם ההפצצות, כדי להוריד למינימום את מספר האזרחים השוהים בעיר.

שילוב התקשורת:

האמריקנים יפעילו מדיניות אקטיבית בתחום התקשורת ולאור זאת הם יבקשו לשלב אנשי תקשורת רבים בכוחות הלוחמים. מעבר לכך, הם יכינו מראש 'ערכות תקשורת' שיהיו מוכנות לקראת כל התרחשות מבצעית שתקרה.

'ניקוי החלונות והמגב':

במסגרת ההתקפה יישלחו מספר גדודים שתפקידם יהיה להשתלט על נקודות מפתח במהירות האפשרית. כוחות אלה יסתפקו ב'ניקוי חלונות'. אחריהם יישלח כוח שתפקידו יהיה לבצע סריקה יסודית ולטהר את הבתים. כוח זה יבצע את תפקיד ה'מגב'.

ה'סדן והפטיש':

בכל רמה ייעשה שימוש בשיטת ה'סדן והפטיש'. על פי שיטה זו כוח אחד ישתלט על הגגות או על שטחים שולטים אחרים ויהווה כוח חיפוי, והשני יהלום בפטיש.

הצלפים:

הצלפים ישולבו באופן מסיבי בכיבוש, אם ככוח עצמאי ואם ככזה המשולב בתוך הכוחות.

הכטב"מ:

ישולב לאורך כל שלבי הפעילות ויעביר תמונה למפקדת החטיבה. החטיבה תהיה אחראית להעביר את המודיעין לכוחות הלוחמים.

מעבר דרך קירות:

השאפה של המרינס תהיה לעבור דרך הקירות ולא לנוע בשטחי ההשמדה. לאור זאת ישולבו צוותי הפריצה בכוחות השונים ויוכן חני"מ רב למבצע.

שילוביות:

כוחות ההנדסה, השריון והארטילריה ישולבו באופן מלא בלחימה. שני טנקים יצוותו לכל פלוגה ואלה יעסקו בעיקר בהשמדת מטרות ספציפיות ובחסימות. כוחות ההנדסה ישולבו בכלל הכוחות ויעסקו במשימות פריצה, מלכוד וס"פ. הארטילריה תמוקם במקום שבו תוכל לסייע לכוחות ותפקידה יהיה לרכז את היעדים בטרם הכוח המתממן מגיע אליהם. טווחי הבטיחות מהארטילריה ינועו בין 200 ל-400 מטרים.

שימוש בתווך התת-קרקעי:

בהתקפה הנרחבת, כמו בפעילות הנקודתית, המרינס לא יהססו לפעול ע"ב התווך התת-קרקעי. לתפיסתם, התנועה בתווך זה מאפשרת הגעה נסתרת ומוגנת ליעדים, ולכן היא מגבירה את אפקטיביות הפעולה.

סיכום

בחיבור זה הוצג תחום הלחימה האורבאנית כפי שזו באה לידי ביטוי בלחימת האמריקנים בפלוגיה בשנים 2003-2004. עולה באופן ברור, שעל אף הדמיון שקיים בין לחימת צה"ל ללחימתו של הצבא האמריקני, קיימים לא מעט הבדלים, ואלה נשענים, בסופו של דבר, על שלוש 'רגליים' מרכזיות: הראשונה, קשורה למעמדה של ארה"ב בעולם כמעצמת-על - עובדה המאפשרת להם חופש פעולה רב לעומת ישראל; השנייה, קשורה לתרבות של הצבא האמריקני השונה בתכלית מהתרבות של צה"ל. תרבות זו מתבטאת למשל בכל הקשור לנוקשות בכתובת התו"ל, שלפיה יהיה בסיס תו"ל אחד שאותו כולם מחויבים להכיר. דוגמא נוספת המבטאת את הבדלי התרבות קשורה לכל נושא הרגישות לנפגעים, שאחת מהשלכותיה, היא מידת נכונותו של הצבא לקחת סיכונים בלחימה; השלישית, קשורה לייעודו של הצבא האמריקאי שבשונה מצה"ל נדרש לפעול ברחבי העולם. מעובדה זו נגזר היותו של הצבא האמריקאי צבא גנרי לעומת צה"ל שהוא צבא מתמחה.

עם זאת, למרות ההבדלים בין הצבאות, ניתן ללמוד רבות מצורת הלחימה של המרינס בשטח הבנוי. בחיבור זה הוצגו לא מעט תובנות שהינן רלוונטיות מרמת החייל הבודד ועד לרמת המח"ט, ומחויבותנו כצבא, היא להפיק מהן את המרב.

רשימת מקורות

- באודן, מרק, **התרסקות במוגדישו**, תרגום: יגאל אייל ונועם יורן, הוצאת מערכות, תל אביב, 2002.
- ביוור, אנטוני, **סטלינגרד**, תורגם מאנגלית ע"י כרמית גיא, הוצאת יבנה, ירושלים, 2000.
- דהן, אבי, "פרויקט הלחימה בשטח עירוני (mout)", **מחץ**, גל' 5, מרץ, 2001.
- דזה, סון, **אמנות המלחמה**, וכיצד להימנע ממנה, תרגום: רחביה ברמן, אופוס הוצאה לאור, תל אביב, 2001.
- הורן, אליסטר, **מלחמה פראית לשלום**, תרגום: עמנואל לוטם, הוצאה לאור: משרד הביטחון, תל אביב, 1989.
- הנקין, יגיל, הסוכנת סקאלי בשטח עירוני, 2003.
- הנקין, יגיל, **ננצח או שנעלם**, הוצאת מערכות/משרד הביטחון, תל אביב, 2007.
- הנקין, יגיל, "יהלומים מוקשים ומעצבי אופנה", **מחץ**, גל' 6, יוני, 2001.
- הנקין, יגיל, "צלפים בשטח עירוני: הדוגמא הצ'צ'נית", מערכות, גל' 384, יולי 2002.
- ווסט, בינג, **תהילה אמיתית לא הייתה כאן**, תרגום: יגאל אייל, המעבדה התפיסיתית, 2007 - טיוטה.
- סופר, ארנון, "הפריסה העירונית המודרנית - שינוי פני המערכה", מתוך: מערכות, גל' 384, יולי, 2002.
- סגל, גיורא, "תמורות ואתגרים בלחימה נגד הטרור: ישראל-אפגניסטן-עיראק". שליפר, רון, **לוחמה פסיכולוגית**, הוצאת מערכות/משרד הביטחון, תל אביב, 2007.
- תורת הקרב, חלק א'**, "התקפה על שטחים בנויים", עמ' 107-114.
- Anton Menning, "Counterinsurgency in the Battle of the Casbah", Small Wars Journal, Vol 6, Oct. 2000.
- Arthur A. Durante, "Infantry Doctrine For Dismounted Patrolling", Infantry, July-August, 2007.
- Eyal Weizman, "Lethal Theory", 2006, <http://roundtable.kein.org/node/415>
- LtGen John F. Sattler & LtCol Daniel H. Wilson, "Operation AL FAJAR: The Battle of Fallujah- Part II", Marine Corps Gazette, July 2005, pp 12-24.
- X- File 3-35, Urban Patrolling, Quantico: Marine Corps Warfighting Lab, 2003.
- תורגם ונערך ע"י יגיל הנקין, 2007.
- Scott A Cuomo, "Will We Be Prepared For What's Next", Marine Corps Gazette, July 2007.

התמונות מתוך: תהילה לא הייתה שם

לחימה מבית לבית ברובע ג'ולאן - לוחמי מארינס בבית מימין ומתקוממים בבית משמאל

פטרול של המארינס במזרח פלוג'ה

צלף אמריקני - אימת המתקוממים

המארינס תחת אש על הגגות במזרח פלוג'ה